ମା' ଆସିବାର ବେଳ ହୋଇଗଲାଣି । ଘରେ କିଏ ଅଛି ଯେ ତାଙ୍କୁ ଧୂପଦୀପ, ଝୁଣାରେ ସ୍ୱାଗତ କରିବ? ଏମିତି କଥା ଭାବୁଥିବା ମଣିଷଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ମଧ୍ୟ କମ୍ ନୁହେଁ । ଏ ବେଳରେ ଗାଁ ଗଣ୍ଡାରେ ଘର ଲିପାପୋଛା ହୋଇ ଘରେ ଚିତା ପଡ଼ନ୍ତାଣି ମା'ଙ୍କ ଆଗମନ ପାଇଁ । ଲିପାପୋଛା କରିବାକୁ କାନ୍ଥ କାହିଁ? ମାଟି କାନ୍ଥ ତ ମାଟିରେ ମିଶିଛି । ଏମିତି ଚିନ୍ତା କରିବା ଭିତରେ ଦଶରା ସରିଯିବ । ମା' ଫେରିଯିବେ ।

ଓଡ଼ିଶା ଏକ୍ସପ୍ରେସ

■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

ମା' ଆସିଗଲେଣି, ଘର କିନ୍ତୁ ଅସଜଡ଼ା

ବାତ୍ୟା ତିତ୍‌ଲି ଯେଉଁଠି ଉଗ୍ର ରୂପରେ ସ୍ଥଳଭାଗ ଛୁଇଁଛି ସେଠି ଉଜୁଡ଼ିଯାଇଛି ସଜଡ଼ା ଘର । ସ୍ଥଳଭାଗ ଛୁଇଁ ଚାଲିଗଲା ବେଳେ ଅଧିକ ନିଷ୍ଠୁର ହୋଇଛି ସିଏ । ବର୍ଷା ବିପ୍ରାତ ଜନଜୀବନକୁ ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ କରିଛି । ନଈ ଫୁଲିଛି ଆଉ ଅନେକ ଜାଗାରେ କୂଳ ଲଙ୍ଘି ଗାଁରେ ପଶିଛି ।

୧୧ହଜାର ୮୩୦ ଘର ଉଜୁଡ଼ି ଯାଇଛି କେବଳ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାରେ । ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାରେ ୧୪୦୧, କଟକରେ ୯୩୨ ଘର ଭାଙ୍ଗିଛି । ଖୋର୍ଦ୍ଧା, କନ୍ଧମାଳ, କେନ୍ଦୁଝର, ବାଲେଶ୍ୱର, ମୟୂରଭଞ୍ଜ, ନୟାଗଡ଼ ସମେତ ୧୬ଟି ତିତ୍‌ଲି ପ୍ରଭାବିତ ଜିଲ୍ଲାରୁ ଯେଉଁ ରିପୋର୍ଟ ଆସିଛି ସେଥିରୁ ଜଣାଯାଇଛି ୧୬ହଜାର ୮୩୦ ଘର ଭାଙ୍ଗିଛି ।

କେବଳ ଏତିକି ନୁହେଁ, ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଭିତ୍ତିଭୂମି ଏବଂ ଚାଷ ସାଂଘାତିକ ଭାବେ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇଛି । ରାସ୍ତାଘାଟ ଧୋଇଯାଇଛି ।

ପୁନରୁଦ୍ଧାର ଏବଂ ମରାମତି କାମ ଯୁଦ୍ଧକାଳୀନ ଭିତ୍ତିରେ ଚାଲିଛି ବୋଲି ଜଣାଯାଇଛି ।

ଅନେକ ଜାଗାରେ ଗାଁରୁ ପାଣି ଛାଡ଼ିନି, ଗାଁକୁ ଫେରିନାହାନ୍ତି ଗାଁ ଛଡ଼ା ଲୋକମାନେ । ରିଲିଫ୍ କ୍ୟାମ୍ପରେ ବିତୁଛି ଜୀବନ । ଉଜୁଡ଼ି ଯାଇଛି ସଜଡ଼ା ସଂସାର ।

ନିଅଣ୍ଟିଆ ମଣିଷ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ କରି ସଜାଡ଼ିଥାଏ ତା' ଘରକୁ । କିନ୍ତୁ ବନ୍ୟା-ବାତ୍ୟା କ'ଣ ଅଳ୍ପରେ ଛାଡ଼େ, ସିଏ ଥରକରେ ସବୁ ଉଜାଡ଼ି ଦିଏ।

ମା' ଆସିବାର ବେଳ ହୋଇଗଲାଣି । ଘରେ କିଏ ଅଛି ଯେ ତାଙ୍କୁ ଧୂପଦୀପ, ଝୁଣାରେ ସ୍ୱାଗତ କରିବ? ଏମିତି କଥା ଭାବୁଥିବା ମଣିଷଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ମଧ୍ୟ କମ୍ ନୁହେଁ ।

ଏ ବେଳରେ ଗାଁ ଗଣ୍ଡାରେ ଘର ଲିପାପୋଛା ହୋଇ ଘରେ ଚିତା ପଡ଼ନ୍ତାଣି ମା'ଙ୍କ ଆଗମନ ପାଇଁ । ଲିପାପୋଛା କରିବାକୁ କାନ୍ଥ କାହିଁ? ମାଟି କାନ୍ଥ ତ ମାଟିରେ ମିଶିଛି ।

ଏମିତି ଚିନ୍ତା କରିବା ଭିତରେ ଦଶରା ସରିଯାଇଥିବ । ମା' ଫେରିଯାଇଥିବେ ।

ଇଏ ତ ବନ୍ୟା-ବାତ୍ୟା ପରର ଗୋଟେ ପଟର ଦୃଶ୍ୟ । ଆଉ ଗୋଟେ ପଟେ ପାର୍ବଣର ମାହୋଲ ଜମି ଉଠିଲାଣି । ମା'ଙ୍କ ଚାନ୍ଦିମେଢ଼ ଚମକିଲାଣି । କଳିକତି କାରିଗରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଗଢ଼ା ଆଖିଦୃଶିଆ ତୋରଣର ମୁଣ୍ଡିମରା ସରିଲାଣି ।

ବଜାର-ଦୋକାନରେ ଭିଡ଼ । ସପିଂମଲ୍‌ରେ ଠେଲାପେଲା । ସେଲ୍, ଅଫର ଆଉ ଡିସ୍‌କାଉଣ୍ଟର ଝଡ଼ ।

ପାଗ ଟିକେ ଫର୍ଚ୍ଚା ହେଉ ହେଉ କିଣାବିକା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲାଣି ସହରରେ ।

ଦଳେ ବାସହରା ଉଜୁଡ଼ା ସଂସାରର ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ କ'ଣ ଅଟକିଯାଇଛି ପାର୍ବଣର ପ୍ରସ୍ତୁତି? ଲୋକେ ଲଗାମ ଦେଇଛନ୍ତି କିଣାକିଣିରେ ? ଖୁସିକୁ ଚାପି ରଖିବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଛନ୍ତି କି ଅନିଚ୍ଛାରେ ମଧ୍ୟ? ଅନ୍ୟପାଇଁ ବ୍ୟସ୍ତ ହେବାର ସେ ହୃଦୟ ଆଉ ନାହିଁ ବୋଧେ ଏବେ?

ଜୀବନ ଅମୃତ ଅନୁଚିନ୍ତା

- ପ୍ରଦୀପ କୁମାର ଚୌଧୁରୀ

ତୀର୍ଥସ୍ଥଳ : ମା' ଚରଣରୁ ପ୍ଲାବିତ କରୁଣାର ପବିତ୍ର ଜଳ ସମ ନାହିଁ ମହୀରେ କୌଣସି ତୀର୍ଥସ୍ଥଳ।

ଶ୍ରୀ ମାଲ୍ୟା ଗଲେ ଉଡ଼ି : ଜରିଗୋଟାଳି ପିଲା ଗାଳିଖାଏ ଧରାପଡ଼ି (୨)

ସତ୍ୟ ଓ ନ୍ୟାୟର ଅପେକ୍ଷାରେ...

ତୁଷାରକାନ୍ତ (ଅଜ୍ଞାନ)

ଅକ୍ଟୋବର ୨ ତାରିଖ ଗାନ୍ଧିଜୟନ୍ତୀର ପ୍ରାତଃଭ୍ରମଣକାଳର 'ବିଜୟ ମାଲ୍ୟାଙ୍କୁ ବିଦାୟ ସମ୍ମାନର ସହ- ପୋଲିସ୍‌ଙ୍କ ବ୍ୟବହାରରେ ଜରିଗୋଟାଳିଙ୍କର ଉଠୁଥିଲା କୋହ' ଅଭିଜ୍ଞତା ଉପରେ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ ଥିଲା ଗତଥରର ଲେଖାଟି । ଏବେ, ସେହି ଦିନରେ ତା' ପରର କେତୋଟି ଘଟଣା ଉପରେ ଆଲୋଚନା ।

ପ୍ରାତଃଭ୍ରମଣରୁ ଫେରି, ଜଳଖିଆଗଣ୍ଡିଏ ପକେଇଦେଇ, ଆମ ଗଣତନ୍ତ୍ରର ସଜାଗ ପ୍ରହରୀ ଚତୁର୍ଥସ୍ତମ୍ଭର ପ୍ରତିନିଧିମାନଙ୍କ ଉପରେ ପୁରୀ, ବାଲେଶ୍ୱର ଇତ୍ୟାଦି ସ୍ଥାନରେ ହୋଇଥିବା ଆକ୍ରମଣ ପ୍ରତିବାଦରେ, ରାଜଧାନୀର ଧାରଣାସ୍ଥଳ ଲୋୟର ପିଏମ୍‌ଜିରେ ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା 'ଗାନ୍ଧୀଗିରି ପ୍ରକ୍ରିୟା'ରେ ବିରୋଧ ପ୍ରଦର୍ଶନ ସ୍ଥଳକୁ ଯାଇଥିଲି । ଗାନ୍ଧୀଜୀଙ୍କ ଫଟୋରେ ଫୁଲମାଳ ପଡ଼ିଥାଏ ଓ ଏକଦମ୍ 'ଗାନ୍ଧିଗିରି ପ୍ରକ୍ରିୟା'ରେ ବିରୋଧ ପ୍ରଦର୍ଶନ ଚାଲିଥାଏ । ପାଖ ଧାରଣାକ୍ୟାମ୍ପରୁ ନାରସୀ ମେହେଟ୍ଟାଙ୍କ ରଚିତ, ଗାନ୍ଧୀଜୀଙ୍କ ପ୍ରିୟ ଭଜନ 'ବୈଷ୍ଣବ ଜନତୋ...' ବୋଲା ଚାଲିଥାଏ । ସେହି ଭଜନଟି ଜରିଆରେ ଲେଖକ ନାରସୀ ମେହେଟ୍ଟା ଯେଉଁ ପ୍ରକୃତ ବୈଷ୍ଣବ ଜନ ବା ସନ୍ଥଟିଏଙ୍କୁ ଖୋଜିଥିଲେ, ଯାହାଙ୍କ ଦର୍ଶନରେ ତାଙ୍କର ପୂର୍ବପୁରୁଷ ମୁକ୍ତିଲାଭ କରନ୍ତେ, ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ ତାହା ନିମ୍ନରେ

୧) ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଦୁଃଖକୁ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି, ୨) ଅନ୍ୟର ମଙ୍ଗଳ ସାଧନ କରନ୍ତି, ବିଶେଷକରି ଦୁଃଖୀମାନଙ୍କର, ୩) ନିଜ ମନରେ କେବେହେଲେ ଗର୍ବକୁ ପଶିବାକୁ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ, ୪) କାହାରି ବାବଦରେ ଖରାପ କଥା କୁହନ୍ତି ନାହିଁ, ୫) ନିଜର ବଚନ, କର୍ମ ଓ ଭାବନାକୁ ସତ୍ୟ ଉପରେ ଆଧାରିତ ରଖିଥାନ୍ତି, ୬) ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସମାନ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖନ୍ତି, ୭) ଲୋଭକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଥା'ନ୍ତି, ୮) ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ କନ୍ୟା ଓ ସହଧର୍ମିଣୀଙ୍କୁ 'ମା' ରୂପେ ବିବେଚନା କରିଥାନ୍ତି, ୯) ଅନ୍ୟ କାହାରି ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରନ୍ତି ନାହିଁ, ୧୦) ବସ୍ତୁବାଦ ପ୍ରତି ଆସକ୍ତି ରଖନ୍ତି ନାହିଁ, ୧୧) ସବୁ ତୀର୍ଥସ୍ଥାନକୁ ସମାନ ରୂପେ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରନ୍ତି, ୧୨) ଲୋଭଶୂନ୍ୟ ହୋଇଥା'ନ୍ତି ।

ହୁଏତ, ଏଥରୁ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଗୁଣ ମୋ ପାଖରେ ନଥିବାରୁ, ସେଠି ଉପସ୍ଥିତ କାହାରି ଠାରୁ ମୁଁ ଏହିସବୁ ଗୁଣରୁ ଗୋଟିଏ ବି ଦେଖିପାରିଲି ନାହିଁ । ଗତ ୯ ତାରିଖରେ ସତ୍ୟବାଦୀର ଉତ୍କଳମଣିଙ୍କ 'ବକୁଳ ବନ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ' ପରିସରରେ 'ଓଡ଼ିଆ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଭିତ୍ତିପ୍ରସ୍ତର ସ୍ଥାପନ' ବାବଦ ବିଜ୍ଞାପନ ୧୦ ତାରିଖ ରାତିଯାଏ ଟିଭିରେ ବାଜୁଥିଲା, ସତେକି ଯେମିତି ୧୦ ତାରିଖ ରାତିରେ ସେହି କାମ ହେବାର ଥିଲା । ବିଜ୍ଞାପନରେ, କାମ ପୂର୍ବରୁ କୁହାଯାଉଥିବା ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ 'ଭିତ୍ତିପ୍ରସ୍ତର ସ୍ଥାପନ କରୁଛନ୍ତି'କୁ ବଦଳେଇ ଦେଇ 'କରିଛନ୍ତି' ବୋଲି କରିଦେଇଥିଲେ ବିଜ୍ଞାପନ ପ୍ରସାରଣ ଜନିତ ରୋଜଗାର ବାବଦରେ ଏପରି ଲେଖିବାକୁ ପଡ଼ିନଥାନ୍ତା । ଅର୍ଥାତ୍,'କମାଲ ଗାନ୍ଧୀଜୀଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଥିବା କାଗଜର-କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ପରଦିନ ବିଜ୍ଞପିତ ହେଉଥାଏ, ପୂର୍ବଦିନରେ ସରିଥିବା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର' । ଏପରି ଯେଉଁ ଗଣମାଧ୍ୟମ କର୍ମକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ସୌଜନ୍ୟରୁ, ସେଠି ଗାନ୍ଧିଗିରିର କୌଣସି ଲକ୍ଷଣ ନଥିବାରୁ ଆଉ କାହିଁକି ବା ସମୟ ନଷ୍ଟ କରିଥାନ୍ତି ।

ଉପରୋକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପରେ ସ୍ନାନ, ଭୋଜନ ଓ ଶୟନ ପରେ, ଯାଇଥିଲି 'ଗାନ୍ଧୀଜୀଙ୍କ ୧୫୦ତମ ଜନ୍ମବାର୍ଷିକୀ ପାଳନରେ ନିଜ ନିଜର ଜୀବନକୁ ବାଜି ଲଗେଇ ଦେଇଥିବା' କିଛି ମହିଳା ଓ ପୁରୁଷଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଆୟୋଜିତ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମଟିଏକୁ । ସେଠି ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ଫଟୋରେ ତଥା ଆୟୋଜକମାନଙ୍କ ବେକରେ ଖଦିର ସୂତାମାଳ ପଡ଼ିଥାଏ ଓ ମଧୁର ସ୍ୱରରେ 'ବୈଷ୍ଣବ ଜନତୋ' ବୋଲା ଚାଲିଥାଏ ।

ଉପରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ପ୍ରକୃତ ବୈଷ୍ଣବଜନଙ୍କ ଗୋଟିଏ ବି ଗୁଣ କଥା ଛାଡ଼ନ୍ତୁ, ଗାନ୍ଧୀଜୀ କହିଥିବା 'ପ୍ରକୃତି ସମସ୍ତଙ୍କ ଚଳିବା ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ଦେଇଛି, ଲୋଭର ପରିପୂରଣ ପାଇଁ ନୁହେଁ'କୁ ବି ନ ଶୁଣି, ସବୁ ମାରି ନେଉଥିବା, ନେବାକୁ ମାନସିକଧାରୀଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତିରେ/ କରକମଳରେ 'ଗାନ୍ଧୀଜୀଙ୍କ ଅସ୍ଥିକଳସକୁ ରାଜ୍ୟସାରା ବୁଲାଯିବାର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ' ଗ୍ରହଣୀୟ ନ ହେବାରୁ ପଳେଇ ଆସିଲି, ଅର୍ଥାତ୍ 'ପୁଣି ସେଇ କାଗଜ ମୁଣ୍ଡର କମାଲ' ।

ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ, ରାଜଧାନୀର ସଭାସ୍ଥଳ 'ଜୟଦେବ ଭବନ'ରେ ହୋଇଥିବା 'ଗାନ୍ଧୀଜୀଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ'ରେ ଗାନ୍ଧୀଜୀଙ୍କ ଆଦର୍ଶ ମୂଳରୁ ନଥିଲା । ତେଣୁ, ପଳେଇ ଆସିବା ଛଡ଼ା ବାଟ ହିଁ ନଥିଲା ।

ରାତିରେ ଟିଭିରେ '୧୦ଦିନ ଧରି ଟ୍ରାକ୍ଟରରେ ଓ ଚାଲି ଚାଲି ଆସି ଗାନ୍ଧୀଜୟନ୍ତୀରେ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ସମାଧିପୀଠ ରାଜଘାଟରେ ସମ୍ମାନ ଜଣାଇ ମୋଦୀଜୀଙ୍କୁ ଭେଟି ନିଜର ଦାବି ଜଣାଇବାକୁ ଆସିଥିବା ଚାଷୀଙ୍କୁ ଦିଲ୍ଲୀରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ଅନୁମତି ଦିଆନଯାଇ, ସେମାନଙ୍କୁ ମୋଦିଜୀଙ୍କ ପୋଲିସ୍ ଦ୍ୱାରା ପଥର, ଲାଠି ଓ ପାଣିମାଡ଼ ହେବାର ଦୃଶ୍ୟ' ପ୍ରଦର୍ଶିତ ହେବାର ଦେଖିଲି । ସ୍ୱଚ୍ଛତା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ସଫଳତା ଯୋଗୁ, ଦେଶର ମାନ୍ୟବର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ମୋଦୀଜୀଙ୍କୁ ଜାତିସଂଘ ତରଫରୁ ପୁରସ୍କାର ଦେବାକୁ ସେହି ସଂସ୍ଥାର ମୁଖ୍ୟ ଦିଲ୍ଲୀରେ ଥିବାରୁ ତଥା ତାଙ୍କର ରାଜଘାଟକୁ ଯିବାକୁ ଥିବାରୁ ଯଦି ଚାଷୀମାନଙ୍କ ପ୍ରବେଶ ନିଷେଧ, ତେବେ ଠିକ୍ ଅଛି ।

ଏହାରି ଉପରେ ଜେଏନ୍‌ୟୁର ପ୍ରାକ୍ତନ ପ୍ରଫେସର ଶ୍ରୀ ଅଜିତ୍ ମହାନ୍ତି ଗତ ସାତ ତାରିଖରେ (ତା ୭.୧୦.୨୦୧୮) ପ୍ରକାଶିତ ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଲେଖାରେ ଲେଖିଥିଲେ (୧) ମଦ ଓ ମାଦକଦ୍ରବ୍ୟର ଅବକାରୀ ଟିକସରୁ ଫାଇଦା ପାଇଁ ମଦ ବିକ୍ରିକୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କଲାବେଳେ ଗାନ୍ଧୀବାଦ ବିସ୍ମୃତ ହୋଇଯାଏ (୨) ଜାତୀୟ ରାଜପଥ କଡ଼ରେ ମଦ ବିକ୍ରି ପାଇଁ ଜାତୀୟ ରାଜପଥର ନାମକୁ ବଦଳେଇ ଦିଆଯାଏ (୩) ଗାନ୍ଧୀ, ଗାନ୍ଧୀ ଆଦର୍ଶ ଓ ଗାନ୍ଧୀବାଦର ଦାୟାଦ ବୋଲି ଦାବି କରୁଥିବାମାନଙ୍କ ଠେଇଁ ସେଗୁଡ଼ିକର ଲକ୍ଷଣମାନ ନଥାଏ । (୪) ଯେଉଁ ସମୟରେ ଜାତିସଂଘର ମୁଖ୍ୟଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତିରେ ଦେଶର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ସ୍ୱଚ୍ଛତାର ଅଭିଯାନରେ ଗାନ୍ଧୀଜୀଙ୍କ ସ୍ୱପ୍ନକୁ ଯୋଡୁଥିଲେ, ଠିକ୍ ସେହି ସମୟରେ ଦିଲ୍ଲୀର ଦ୍ୱାରଦେଶରେ କୃଷକଙ୍କ ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ହିଂସାକାଣ୍ଡ, କଲିକତାର ଦମ୍‌ଦମ୍ ଅଞ୍ଚଳରେ ବୋମା ବିସ୍ଫୋରଣ, ମହାରାଷ୍ଟ୍ରରେ ନାବାଳିକାକୁ ଧର୍ଷଣ, ଓଡ଼ିଶାରେ ମାରପିଟ୍ ଏବଂ ଦେଶର ସବୁ ଅଞ୍ଚଳରେ କିଛି ନା କିଛି ହିଂସ୍ରତା, ଦୁର୍ନୀତି ଓ ଅନୈତିକତା ଚାଲୁ ରହିଥିଲା । (୫) ଗାନ୍ଧୀ ଆଦର୍ଶର ସମସ୍ତ ପ୍ରଚାର ଓ ପାଳନ ସତ୍ତ୍ୱେ, ଗାନ୍ଧୀ ଜୟନ୍ତୀର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମମାନ ସତ୍ତ୍ୱେ ଏଇ ଦିନଟି ଦେଶ ପାଇଁ କୌଣସି ଦିଗରୁ ଅଲଗା ଦିନଟିଏ ନଥିଲା (୬) ସବୁଦିନ ପରି ଏ ଦିନଟି ଭରି ରହିଥିଲା ଭ୍ରଷ୍ଟାଚାରରେ, ଭଗ୍ନ ଆଦର୍ଶମାନଙ୍କରେ, ବୁନାବୁନା ସ୍ୱପ୍ନର ନୈରାଶ୍ୟରେ, ପୁଣି ସେଇ ରାମମନ୍ଦିରର ବିବାଦରେ ଓ ଅନ୍ୟାୟ, ଅସତ୍ୟ, ଦୁର୍ନୀତିର ରାଜନୀତିରେ। (୭) ଗାନ୍ଧୀଜୀ କେବଳ ଜଣେ ଆତତାୟୀର ଗୁଳିରେ ମରିନଥିଲେ ଦିନଟିଏ । ଏ ଦେଶ ଦିନ ପରେ ଦିନ ଗାନ୍ଧୀଜୀଙ୍କୁ ହତ୍ୟାକରି ଚାଲିଛି ।

ଗାନ୍ଧୀଜୀ କହିଥିଲେ 'ଯେଉଁ ଦିନ ରାତି ଅଧରେ ଜଣେ ମହିଳା ନିର୍ଭୟରେ ଚଲାବୁଲା କରିପାରିବେ, ସେହିଦିନ ପ୍ରକୃତ ସ୍ୱାଧୀନତା ଆସିଛି ବୋଲି ଧରାଯିବ' । ଅଥଚ, ରାତିଅଧ କଥା ଛାଡ଼ି ଦିନ ଅଧାରେ ବି ସେମାନେ ନିରାପଦ ନୁହନ୍ତି ଓ ତାଙ୍କରି ଜନ୍ମଦିନ ବେଳକୁ 'ମି-ଟୁ' (ମୁଁ ବି ଧର୍ଷଣର ସମ୍ମୁଖୀନ) ସ୍ଲୋଗାନରେ ମହିଳାମାନଙ୍କ ଯୋଗଦାନ ବଢିଚାଲିଛି ।

ଗାନ୍ଧୀ ଜୟନ୍ତୀ ପାଳନ ପରେ ଗାନ୍ଧିଜୀ ନିଜ ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତିରୁ ଜୀବନଦାନ ପାଇ ଜଣେ ନେତାଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଉପରେ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ ବ୍ୟଙ୍ଗାତ୍ମକ ଲେଖାଟିଏ ପଢିଥିଲି, ଯାହାର ଲେଖିକା ଥିଲେ ସାମ୍ବାଦିକ ଶ୍ରୀମତୀ ସାଗରିକା ଘୋଷ । ସେହି ଲେଖାଟିକୁ ଆମ ଓଡ଼ିଆଭାଷାକୁ ନିମ୍ନମତେ ଅନୁବାଦ କରାଯାଇପାରେ । ଏହ ଗାନ୍ଧିଜୀ ଓ ନେତାଙ୍କ ଭିତରେ ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର ଛଳରେ ଲିଖିତ ।

ଗାନ୍ଧୀଜୀ : ନମସ୍କାର । ମୁଁ ବାପୁ । ମୋର ଆଦର୍ଶକୁ ପାଳନ ଜରିଆରେ ମୋର ଜନ୍ମଦିନ ପାଳିତ ହେଉଛି କି ନାହିଁ, ତାହା ଅଙ୍ଗେ ନିଭେଇବାକୁ ମୁଁ ଆସିଛି ।

ନେତା : ବାପୁ, ସେ ପୁଣି କିଏ?

ଗାନ୍ଧୀଜୀ : ଜାତିର ପିତା, ମୋହନ ଦାସ କରମଚାନ୍ଦ ଗାନ୍ଧୀ ।

ନେତା : କ'ଣ କହିଲେ ମୋହନଲାଲ କରମଭୀର!

ଗାନ୍ଧିଜୀ : ନା', ମୁଁ ସେ ବ୍ୟକ୍ତି ନୁହେଁ ।

ନେତା : ଆପଣ ଏଠି କେମିତି, ଆପଣ ପରା ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତିରେ ଥିଲେ ।

ଗାନ୍ଧିଜୀ : ମୁଁ ଖାଲି ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତିଟିଏ ନୁହେଁ, ମୁଁ ବି ମଣିଷଟିଏ ଥିଲି ଓ ଅହିଂସାରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖୁଥିଲି । ତୁମେ ଅହିଂସାରେ ବିଶ୍ୱାସ କର କି?

ନେତା : ସେକଥା କହିବାର ଅଛି ବାପୁ? ଆପଣଙ୍କ ଆଦର୍ଶକୁ ଯେଉଁମାନେ ଗ୍ରହଣ ନ କରନ୍ତି, ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଅସ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହାର କରେ। ମୋ ପୋଲିସ୍ ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ଲାଠି ଚଳାଏ ଓ ଲୁହବୁହା ଗ୍ୟାସ୍ ପକାଏ ।

ଗାନ୍ଧିଜୀ : ଆଉ 'ସତ୍ୟ ସହିତ ମୋର ପରୀକ୍ଷା' ବାବଦରେ କ'ଣ ଚାଲିଛି?

ନେତା : ମୁଁ ତ ଆପଣଙ୍କ ଠାରୁ ବଡ଼ 'ସତ୍ୟର ପୂଜାରୀ'। ମିଛ ସମ୍ବାଦ, ପ୍ରଚାର, ପ୍ରସାର, ଯୋଡ଼ାଯୋଡ଼ି ଭିଡ଼ିଓ, ମିଛଫଟୋ, ମିଛକଥା ଜରିଆରେ ହିଁ ମୁଁ 'ସତ୍ୟର ପୂଜାରୀ' ହୋଇ ଚାଲୁଛି ।

ଗାନ୍ଧୀଜୀ : ମୋର 'ସରଳ ଜୀବନଯାପନ' ହାଲତ୍ କ'ଣ?

ନେତା : ଏକଦମ୍ ସରଳ ଜୀବନଯାପନ କରୁଛି । ମୁଁ ବିମାନବନ୍ଦରର କୌଣସି ସୁରକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥାର ହଇରାଣରେ ପଡ଼େ ନାହିଁ, ମୋତେ ବ୍ଲାକକ୍ୟାଟ କମାଣ୍ଡୋମାନେ ଘେରି ରହିଥିବାରୁ।

ଗାନ୍ଧୀଜୀ : ଖଦି ବ୍ୟବହାର ବାବଦରେ କିଛି ଜାଣିପାରେ କି?

ନେତା : ମୋର ବିଭିନ୍ନ ରଙ୍ଗର ଯଥେଷ୍ଟ ଖଦି ପୋଷାକ ଅଛି । ମୁଁ ପ୍ରତି ଘଣ୍ଟାରେ ଖଦି ପୋଷାକ ବଦଳାଇଥାଏ ।

ଗାନ୍ଧୀଜୀ : ଭାରତବର୍ଷର ଗରିବଙ୍କ ପାଇଁ ମୁଁ ସମର୍ପିତ ଥିଲି ।

ନେତା : ମୁଁ ତ ଅହୋରାତ୍ର ସେଇମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଲାଗିଛି, ଯେଉଁଥି ପାଇଁ ଗରିବମାନେ ଧନୀ ହେଉଛନ୍ତି ଓ ମୁଁ ବି ।

ଗାନ୍ଧୀଜୀ : ମୁଁ ପୁଣି ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ହୋଇଯିବା ଭଲ ହେବ ।

ନେତା : ବଢିଆ କଥାଟିଏ କହିଲେ ବାପୁ । ଆପଣ ସବୁବେଳେ ସ୍ମାରକୀଟିଏ ହୋଇ ରହିବାକୁ ମୋର ପସନ୍ଦ । ଆପଣ ମୋତେ ବେଶି ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଲେ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ 'ଦେଶଦ୍ରୋହୀ ସହରୀ ନକ୍ସଲ' ରୂପେ ଚିହ୍ନିତ କରିଦେବି । ଆପଣଙ୍କ ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି କିନ୍ତୁ ସର୍ଦ୍ଦାରଙ୍କ ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତିଠାରୁ ଛୋଟ ରହିବ କାରଣ ସେ ଆମ ଆଦର୍ଶ । ଏତିକି ଶୁଣୁଶୁଣୁ ଗାନ୍ଧୀଜୀ ପୁଣି ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ହୋଇଗଲେ ।

ଗାନ୍ଧୀଜୀ ସିନା ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ହୋଇଗଲେ, କିନ୍ତୁ ଆମ କାଗଜ ଟଙ୍କାରେ ଥିବା ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ବେଶ୍ ଜୀବନ୍ତ, ଯାହା ସବୁକାମ କରାଏ । ଏହା ଯେ ଏବର କଥା, ତାହା ନୁହେଁ। ତାହା ହୋଇଥିଲେ ଆମରି ଶାସ୍ତ୍ରରେ 'ଦେଇଥିଲେ ପାଇ-ପଡ଼ିଆବାଡ଼ିରେ ଗୋଧନ ଚରାଇ' ଭଳିଆ କଥାଟିଏ ଲେଖା ହୋଇନଥାନ୍ତା । ପାଣ୍ଡବ ପରିବାର ବନବାସରେ ଥିଲାବେଳେ ଦୁର୍ବାସା ଋଷି ତାଙ୍କ ଦଳବଳଙ୍କ ସହ ପାଣ୍ଡବଙ୍କ ଘରେ ଖାଇବାକୁ ମନ ବଳାଇ ଖବର ଦେଇଥିଲେ । ସେତେବେଳକୁ ପାଣ୍ଡବଙ୍କ ହାଣ୍ଡିରେ କିଛି ନଥାଏ । ଖାଇବାକୁ ଦେଇନପାରିଲେ ଦୁର୍ବାସା ଋଷି ଅଭିଶାପ ଦେବା ଭୟରେ ଦ୍ରୌପଦୀ ଡାକ ପକେଇଥିଲେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ । ସେ ଆସି, ହାଣ୍ଡିକଣରେ ଲାଗିଥିବା ଚିରୁଡ଼ାଏ ଶାଗ ପାଟିରେ ପକାନ୍ତେ ଦୁର୍ବାସା ଋଷି ଓ ତାଙ୍କ ଦଳବଳଙ୍କ ପେଟ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇଯାଇଥିଲା, ସେମାନେ ପଳେଇଥିଲେ ଓ ପାଣ୍ଡବମାନେ ଅଭିଶାପରୁ ରକ୍ଷା ପାଇଥିଲେ । ଅର୍ଥାତ୍, ଦ୍ରୌପଦୀ ଶାଗଟିକେ ଦେବାରୁ ବଞ୍ଚିଗଲେ ଯାହାକୁ ଆମେ 'ଶାଗରେ ମାଛରେ ବା ବସ୍ତ୍ରାଭାବେ ସୂତ୍ରଦାନ' ବୋଲି କହିଥାଉ। ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ତ ଶାଗ ନ ଖାଇ, ଦୁର୍ବାସା ଓ ତାଙ୍କ ଦଳବଳଙ୍କୁ 'ଯାହାଘରେ ଖାଇବାକୁ ନାହିଁ, ତାକୁ ଅଭିଶାପ ଦେବା ଦୋଷରେ ମୁଁ ତୁମକୁ ଅଭିଶାପ ଦେଉଛି' କହିପାରିଥାନ୍ତେ । କିନ୍ତୁ, ସେପରି ହୋଇଥିଲେ ଆଜି ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ମୁଣ୍ଡଥିବା କାଗଜର ମାହାତ୍ମ୍ୟ ରହିନଥାନ୍ତା । ଏହା ହିଁ ପ୍ରମାଣ କରେ ଯେ ଯୁଗେଯୁଗେ ଏହି ଧାରା ଚାଲିଆସିଛି ଓ ଚାଲୁରହିବ ।

ଗାନ୍ଧୀଜୀଙ୍କ ତଥାକଥିତ ଅନୁଗାମୀମାନଙ୍କ ଚରିତ୍ର ଓ କାମ ତଥା ତାଙ୍କ ବିରୋଧୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କୁ ହଟାଇବାର ଯୋଜନା ଅନୁସାରେ, ୨୦୨୫ ପୂର୍ବରୁ ବି ହୁଏତ ତାଙ୍କୁ ହଟେଇ ଦିଆଯାଇପାରେ । ସଂଯୋଗକ୍ରମେ, ୧୯୨୫ ମସିହାରେ ଭାରତବର୍ଷରେ ବାମବାଦ ଓ ଗୈରିକବାଦର ମୂଳଦୁଆ ପଡ଼ିଥିଲା, ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକର ଶତବାର୍ଷିକୀ ୨୦୨୫ ମସିହାରେ ପାଳିତ ହେବ ।

ମୋ. ୮୮୯୫୮୫୭୩୧୮

ସବୁ ମଣିଷ ସମାନ

■ **ପ୍ରତାପ ମହାନ୍ତ** ■

କବୀର ସନ୍ଥ ରାମାନନ୍ଦଙ୍କୁ ନିଜର ଗୁରୁ ବୋଲି ମାନିବା ପରେ ସର୍ବଦା ତାଙ୍କର ଆଦେଶମତେ ଭକ୍ତିଭାବରେ ହରିନାମ ଓ ରାମ ନାମ ଜପ କରୁଥିଲେ । ପ୍ରତି କଥାରେ ତାଙ୍କର ରାମ ଏବଂ ହରି ଶବ୍ଦ ମୁହଁରୁ ସ୍ୱତଃ ଉଚ୍ଚାରିତ ହେଉଥାଏ । ମାତ୍ର କବୀର ମୁସଲମାନ ଘରର ପାଳିତ ପୁତ୍ର ହୋଇଥିବାରୁ ମୁସଲମାନ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ ଲୋକ ଏହାକୁ ପସନ୍ଦ କରୁନଥିଲେ । ଏମିତିକି ସମୟେ ସମୟେ ଗାଳିଗୁଲଜ କରିବା ସହ ବିଧର୍ମୀ, ଅଧର୍ମୀ କହି ଅପମାନିତ କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ କବୀର ଏଥିରେ କ୍ଷୁବ୍ଧ ନହୋଇ ବରଂ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ସହିତ ବୁଝାଉଥିଲେ ଯେ ବିନା କାରଣରେ ଅନ୍ୟକୁ ପ୍ରହାର କରେ, ଆବଶ୍ୟକ ନଥାଇ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଠକେ ମାଦକ ଦ୍ରବ୍ୟ ସେବନ କରେ, ଚୋରି କରେ, ଜୀବ ହତ୍ୟା କରେ, କଥା କଥାକେ ଅନ୍ୟକୁ କଷ୍ଟ ଦିଏ, ସେ ହିଁ ପ୍ରକୃତ ଅଧର୍ମୀ ।

ବ୍ୟାପକ ହୃଦୟର ଅଧିକାରୀ କବୀରଙ୍କ ଉଚ୍ଚ ବିଚାରଧାରା ଜାଣି ବହୁତ ଭଗବତ ପ୍ରେମୀ ତାଙ୍କୁ ଅନ୍ତରରେ ଭଲ ପାଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେତେବେଳର ଜାତିଆଣ ମନୋଭାବ ଲାଗି ବାହାରକୁ ଦେଖାଇ ହେଉ ନଥିଲେ । କବୀର ମୁସଲିମ ପାଳିତ ପୁତ୍ର ହେଲେ ମଧ୍ୟ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ପରି ଚିତା ଓ ପଇତା ଧାରଣ କରୁଥିଲେ । ଏ ବେଶକୁ କେତେକ ହିନ୍ଦୁ ବ୍ୟକ୍ତି ପସନ୍ଦ କରୁନଥିଲେ । ଥରେ ମୁକୁନ୍ଦ ନାମକ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି କହିଥିଲେ ଯେ କବୀର ମୁସଲମାନ ପରିବାରରେ ବଢ଼ିଥିବାରୁ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମର ସାଂକେତିକ ଚିହ୍ନ ଧାରଣ କରି ପାରିବ ନାହିଁ । ଏସବୁ ଧାରଣ କରିବାର କୌଣସି ଅଧିକାର ନାହିଁ ।

ଏହା ଶୁଣି କବୀର ଉତ୍ତର ରଖିଲେ ଭାଇ ଦେଖ ! ମୋ ଘରେ ସୂତା ଅଛି, ମୁଁ ଦିନରାତି ତାକୁ ବୟନ କରୁଛି ତୁମ୍ଭ ଗଳାରେ ମାତ୍ର ଖଣ୍ଡିଏ ସୂତା ଅଛି । ତାକୁ ଧାରଣ କରି ବେଦ, ଗାୟତ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ର ପାଠ କରୁଅଛ । ମାତ୍ର ମୋ ହୃଦୟରେ ସ୍ୱୟଂ ଭଗବାନ ଅଛନ୍ତି । ମୋ ଠାରେ ତୁମେ ଯାହା ଦେଖୁଛ ସବୁ ତାଙ୍କରି ସତ୍ତା । ଏଣୁ ହେ ପାଗଳ ମୁକୁନ୍ଦ ଏଥିରେ ଆପତ୍ତି କରିବାର ତୁମର କୌଣସି ଅଧିକାର ନାହିଁ । ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ଶୁଣ ତୁମେ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ମୁଁ ବନାରସର ତନ୍ତୀ । ତୁମେ ସର୍ବଦା ଭିକ୍ଷାବୃତ୍ତି କର ମାତ୍ର ମୁଁ କର୍ମ କରି ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରିବା ସହିତ ସର୍ବଦା ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର (ଭଜନ) ମନନ ଚିନ୍ତନ କରେ । ଏହା କହି କବୀର ସେଠାରୁ ସ୍ମିତ ହାସ୍ୟ ଦେଇ ଚାଲିଗଲେ ।

କବୀରଙ୍କ ମତରେ ଜାତିଭେଦକୁ ନେଇ ସମାଜରେ ମତାନ୍ତର ରହିବା ଅନୁଚିତ । ହିନ୍ଦୁ ମୁସଲମାନ ସଭିଏଁ ଭାଇ ଭାଇ । ସବୁ ଧର୍ମର ମନୁଷ୍ୟ ସମାନ । ସମସ୍ତଙ୍କ ଦେହକୁ ଚିରିଦେଲେ ସେହି ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାରର ରକ୍ତ ଅଛି । ଏଣୁ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ମତାନ୍ତର କିମ୍ବା ମନାନ୍ତର ରହିବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ଆମର ଧର୍ମ ହେଉଛି ମାନବ ଧର୍ମ । ଆମର ଜାତି ହେଉଛି ମାନବ ଜାତି । ଏହି ଉଚ୍ଚ ବିଚାର ନେଇ ମଣିଷ ଚଳିବା ଉଚିତ କାରଣ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ଈଶ୍ୱର ସେହି ଜଣେ ।

ଗଳାହାର, ଘଟଗାଁ, କେନ୍ଦୁଝର
ମୋ. ୮୨୪୯୪୦୪୪୪୦

ଶ୍ରୀମନ୍ଦିର ସଂଲଗ୍ନ ଏବଂ ବେଢ଼ା ଭିତରର ବିଭିନ୍ନ ଦେବଦେବୀ-୪

ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ୍ ଡ. ପ୍ରଦୀପ କୁମାର ଚୌଧୁରୀ

ମାଜଣା ମଣ୍ଡପ– ଦକ୍ଷିଣଘରର ସମ୍ମୁଖରେ ଏକ ମଣ୍ଡପ ସଦୃଶ ମନ୍ଦିର ଅଛି । ଏହାକୁ ମାଜଣା ମଣ୍ଡପ ତଥା ବିବାହ ବେଦୀ କୁହାଯାଏ । ଏଠାରେ ପ୍ରତି ଗୁରୁବାରରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଦେବୀଙ୍କର ମାଜଣା ତଥା ଶାରଦୀୟ ଦୁର୍ଗାପୂଜା ସମୟରେ ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ସହସ୍ର କୁମ୍ଭାଭିଷେକ ହେଉଥିବାରୁ ଏହାର ନାମ ମାଜଣା ମଣ୍ଡପ ଅଟେ । ରୁକ୍ମିଣୀଙ୍କ ବିବାହ ଉପଲକ୍ଷେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଏକାଦଶୀ ତିଥିରେ ଏହି ମଣ୍ଡପରେ ହିଁ ବିବାହ କ୍ରିୟା ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ । ରୁକ୍ମିଣୀଦେବୀ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ପତ୍ନୀ-ସ୍ୱରୂପିଣୀ ଅଟନ୍ତି । ପ୍ରତିଦିନ ରାତ୍ରିରେ ଏଠାରେ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ଭଜନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ମଧ୍ୟ ହେଉଅଛି ।

ମହାବ୍ରଜେଶ୍ୱରୀ ମନ୍ଦିର– ମାଜଣା ମଣ୍ଡପଠାରେ କେତୋଟି ପାହାଚ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇଗଲେ ମହାବ୍ରଜେଶ୍ୱରୀ ମନ୍ଦିର ବା ଇନ୍ଦ୍ରାଣୀ ଦେବୀଙ୍କର ମନ୍ଦିର ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୁଏ । ତାହାଙ୍କୁ ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ରର କ୍ଷେତ୍ରପାଳ ଶିବଙ୍କର ଶକ୍ତିରୂପରେ ମଧ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ ।

ବଟବଳଭଦ୍ର ମନ୍ଦିର– ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ଫୁଟ ଉଚ୍ଚ ପିତଳର କୃଷ୍ଣମୂର୍ତ୍ତିଙ୍କୁ ବଟ ବଳଭଦ୍ର ନାମରେ ପୂଜାପଣ୍ଡାମାନେ ପୂଜା କରନ୍ତି । ଏହି ମନ୍ଦିରର ଜଗମୋହନଠାରେ ପୂଜାପଣ୍ଡାମାନଙ୍କର ନିଯୋଗର କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ ଅବସ୍ଥିତ ।

ଏକାଦଶୀ ମନ୍ଦିର– ବିମାନର ପଶ୍ଚିମ କାନ୍ଥ ପାଖରେ ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ମନ୍ଦିର ମଧ୍ୟରେ ଏକାଦଶୀ ଦେବୀ ବିରାଜମାନ ଅଛନ୍ତି । ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ ଏହିଠାରେ ଏକାଦଶୀ ଦେବୀଙ୍କୁ ବାନ୍ଧି ରଖିଥିବାରୁ ଏକାଦଶୀ ବ୍ରତ ପାଳନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ନିରାହାର ନ ରହି ମହାପ୍ରସାଦ ସେବନ କଲେ କୌଣସି ଦୋଷ ଲାଗେନାହିଁ ।

ଦେବସଭା ମଣ୍ଡପ– ପଶ୍ଚିମ ଓ ଉତ୍ତର ଦିଗରେ ନିଶାମନ୍ଦିରକୁ ସଂଯୋଗ କରି ଯେଉଁ ବିରାଟ ମଣ୍ଡପଟି ନିର୍ମିତ ହୋଇଅଛି, ତାହାର ନାମ ଦେବସଭା ମଣ୍ଡପ ଅଟେ । କଥିତ ଅଛି ଯେ ମଣ୍ଡପରେ ପୂର୍ବେ ଶ୍ରୀମନ୍ଦିର ଝୁଲଣଯାତ୍ରା ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଉଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ କିନ୍ତୁ ଏହି ମଣ୍ଡପଟି ଏକପ୍ରକାର ପରିତ୍ୟକ୍ତ ଅବସ୍ଥାରେ ଅଛି ।

ପାଦୁକାକୁଣ୍ଡ– ଦେବସଭା ମଣ୍ଡପ ନିକଟରେ ପାଦୁକା କୁଣ୍ଡ ଅଛି । ଶ୍ରୀମନ୍ଦିରର ଭିତର ପୋଖରିଆଠାରୁ ଯେଉଁ ଜଳ ନାଳ ବାହାରି ଅଛି, ତାହା ଏହିଠାରେ ଫିଟିଅଛି । ଅତଏବ ଭିତର ପୋଖରିଆଠାରେ ଅବକାଶ, ଧୂପ-ପୂଜା ପ୍ରଭୃତି ନୀତି ସମୟରେ ଯେଉଁ ପାଣି ପଡ଼ି ପରିଷ୍କାର କରାଯାଏ, ସେହି ଜଳ ଏହି ନାଳ ବାଟେ ଆସି ଏହି କୁଣ୍ଡରେ ପଡ଼େ । ନାଳମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଟିଏ ମଗର ମୁଣ୍ଡ ଖୋଦିତ ହୋଇଅଛି । ଏହି କୁଣ୍ଡର ଜଳକୁ ଭକ୍ତମାନେ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ପାଦୋଦକ ବୋଲି ଆନନ୍ଦରେ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । ଏହା ନିକଟରେ ଗଣେଶଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି ପୂଜିତ ହୁଅନ୍ତି ।

ନାଭିକଟା ମଣ୍ଡପ– ଦେବସଭା ମଣ୍ଡପ ନିକଟରେ ପୂର୍ବ ଦିଗରେ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଭଣ୍ଡାର ଘର ଅଛି । ଏହାର ମୁଖ ଜଗମୋହନ ଭିତରକୁ ରହିଥିବାର ପୂର୍ବରୁ କୁହାଯାଇଛି । ଏହାର ନିମ୍ନରେ ଥିବା ଅନେକ ସୁନ୍ଦର କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ-ସମ୍ବଳିତ ପ୍ରସ୍ତର ଖଣ୍ଡଦ୍ୱାରା ଏହି ଗୃହଟି ଗଠିତ ହୋଇଅଛି । ଭଣ୍ଡାରଘରକୁ ଲାଗି ତାହାର ପୂର୍ବଦିଗରେ ନାଭିକଟା ମଣ୍ଡପଟି ଅବସ୍ଥିତ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଜନ୍ମୋତ୍ସବ ତିଥିରେ ଏଠାରେ ନାଭିକଟା କର୍ମ ସମ୍ପାଦିତ ହୁଏ ।

ଗାରଦ ଘର– ନାଭିକଟା ମଣ୍ଡପର ପୂର୍ବ ଦିଗରେ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିର ପୁଲିସମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ ଅବସ୍ଥିତ । ଏହାକୁ ସ୍ଥାନୀୟ ଭାଷାରେ ଗାରଦ ଘର କୁହାଯାଏ । ଏଠାରେ ଶ୍ରୀମନ୍ଦିରର ଦୈନିକ ନୀତିର ସମୟ-ନିର୍ଘଣ୍ଟ ଲିପିବଦ୍ଧ କରାଯାଏ । ଏହି ସ୍ଥାନରେ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ ସିପାହିମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରାଯିବା ସଙ୍ଗେସଙ୍ଗେ ଶ୍ରୀମନ୍ଦିରର ନୀତି ସମ୍ପାଦନ ତଥା ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଶୃଙ୍ଖଳାବ୍ୟବସ୍ଥା ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରାଯାଏ । ଏହା ମଧ୍ୟରେ ନାରାୟଣ ମୂର୍ତ୍ତି ପୂଜିତ ହେଉଛନ୍ତି ।

ରାଧାକୃଷ୍ଣ ମନ୍ଦିର– ସାତପାହାଚ ଦ୍ୱାରର ପୂର୍ବ ଦିଗରେ ଥିବା ଦୁଇଗୋଟି ସର ଘରେ ଦୁଇଗୋଟି ରାଧାକୃଷ୍ଣ ବିଗ୍ରହ ପୂଜିତ ହେଉଛନ୍ତି । ପ୍ରକାଶ ଥାଉ କି ବିଭିନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷ ତଥା ସେବକ ନିଯୋଗ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ଖାସ ଦଖଲରେ ଥିବା ଏପରି ଅନେକ ସର ଘର ତଥା ଅନ୍ୟ ଗୃହମାନଙ୍କରେ ଅଧିକ ଭାବରେ ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି ସ୍ଥାପିତ ହୋଇ ପୂଜା କରାଯାଉଥିବାର ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୁଏ । ଗଜପତି ପ୍ରତାପରୁଦ୍ର ଦେବଙ୍କ ସମୟରେ ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ର ତଥା ଶ୍ରୀମନ୍ଦିରରେ ଶ୍ରୀଚୈତନ୍ୟ ଦେବଙ୍କ ପ୍ରଭାବ ଫଳରେ ଅଧିକାଂଶ ସେବକ ଗୌଡ଼ୀୟ ବୈଷ୍ଣବ ସମ୍ପ୍ରଦାୟଭୁକ୍ତ ହେବାରୁ ଶ୍ରୀରାଧାକୃଷ୍ଣ ଉପାସନାର ବାହୁଲ୍ୟ ଘଟିଅଛି ।

ଶ୍ରୀମନ୍ଦିରର ଦୁଇ ବେଢ଼ା ଓ ଚାରିଦ୍ୱାର

ଶ୍ରୀମନ୍ଦିରର କ୍ଷେତ୍ରଫଳ ପ୍ରାୟ ଦଶ ଏକର । ଏହାର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଏକ ବୃହତ ପ୍ରାଚୀର ନିର୍ମିତ ହୋଇଅଛି । ଏହାକୁ ମେଘନାଦ ପ୍ରାଚୀର କୁହାଯାଏ । ଏହି ପ୍ରାଚୀର ଭେଦ କରି ସମୁଦ୍ରର ଗର୍ଜନ ଶ୍ରୀମନ୍ଦିର ମଧ୍ୟକୁ ପ୍ରବେଶ କରିପାରେ ନାହିଁ । ଏହା ହିଁ ଏହି ପ୍ରାଚୀରର ବିଶେଷତ୍ୱ । କଥିତ ଅଛି ଯେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଦେବୀ ସ୍ୱୟଂ ବିଶ୍ୱକର୍ମାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଶବ୍ଦରୋଧକ ପ୍ରସ୍ତରଖଣ୍ଡ ସାହାଯ୍ୟରେ ଏହି ପ୍ରାଚୀର ନିର୍ମାଣ କରାଇଥିଲେ । ଏହାର ଦୈର୍ଘ୍ୟ ୬୬୫ ଫୁଟ ଓ ପ୍ରସ୍ଥ ୬୦୪ ଫୁଟ । ଏହାର ସ୍ଥୂଳତା ପ୍ରାୟ ସାଢ଼େ ଛଅ ଫୁଟ ଓ ଉଚ୍ଚତା ହାରାହାରି ୨୨ ଫୁଟ ଅଟେ । ମାଦଳାପାଞ୍ଜିରେ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି ଯେ ମତ୍ତଭାନୁ କପିଳେନ୍ଦ୍ର ଦେବ ତାଙ୍କ ୧୫ଶ ଅଙ୍କରେ ଶ୍ରୀପୁରୁଷୋତ୍ତମ ବଡ଼ଦେଉଳ ବାହାର ବେଢ଼ା ବନ୍ଧାଇଥିଲେ । ତେଣୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶ ରାଜତ୍ୱର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା କପିଳେନ୍ଦ୍ର ଦେବ (ଖ୍ରୀ:୧୪୩୫-୧୪୬୭) ହିଁ ଖ୍ରୀ : ୧୪୫୨ ରେ ଏହି ମେଘନାଦ ପ୍ରାଚୀର ଓ ତାହାର ଦ୍ୱାର ନିର୍ମାଣ କରାଇଥିବା ଅନୁମେୟ । ମାଦଳାପାଞ୍ଜିରେ ପୁନଶ୍ଚ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି ଯେ ଗଜପତି ଦିବ୍ୟସିଂହ ଦେବଙ୍କ ସମୟରେ (ଖ୍ରୀ: ୧୭୯୩-୧୭୯୮) ପଶ୍ଚିମ ଦ୍ୱାର ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିଲା । ଅତଏବ ମେଘନାଦ ପ୍ରାଚୀରର ଦେହରେ ଯେଉଁ ଚାରିଗୋଟି ଦ୍ୱାର ଅଛି, ତାହା ଗଜପତି କପିଳେନ୍ଦ୍ର ଦେବଙ୍କଦ୍ୱାରା ଏକ ସମୟରେ ନିର୍ମିତ ହୋଇ ନ ଥିବାର ବିଶ୍ୱାସ କରାଯାଇପାରେ ।

ମେଘନାଦ ପ୍ରାଚୀରର ଚାରି ଦିଗରେ ମନ୍ଦିର ମଧ୍ୟକୁ ପ୍ରବେଶ କରିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ଚାରିଗୋଟି ଦ୍ୱାର ଅଛି, ତାହା ଉପରେ ଚାରିଗୋଟି ତୋରଣ ନିର୍ମିତ ହୋଇଅଛି । ଏହି ଚାରି ତୋରଣର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଗୁମୁଟା କୁହାଯାଏ । ପ୍ରକୃତରେ ଏହି ଚାରି ତୋରଣ ଚାରିଗୋଟି ପିଢ଼ ଦେଉଳ ହିଁ ଅଟନ୍ତି । ପୂର୍ବଦ୍ୱାରରେ ଦୁଇଗୋଟି ବିରାଟକାୟ ସିଂହମୂର୍ତ୍ତି ରହିଥିବାରୁ ତାହାକୁ ସିଂହଦ୍ୱାର କୁହାଯାଏ । ଶ୍ରୀମନ୍ଦିର ମଧ୍ୟକୁ ଭକ୍ତଗଣ ସାଧାରଣତଃ ଏହି ଦ୍ୱାର ଦେଇ ପ୍ରବେଶ କରିଥାନ୍ତି । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଉତ୍ତର ଦିଗର ଦ୍ୱାରକୁ ହସ୍ତୀଦ୍ୱାର ପଶ୍ଚିମଦିଗ ଦ୍ୱାରକୁ ବ୍ୟାଘ୍ରଦ୍ୱାର ଓ ଦକ୍ଷିଣଦିଗର ଦ୍ୱାରକୁ ଅଶ୍ୱଦ୍ୱାର ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ଉତ୍ତରଦ୍ୱାରରେ ମେଘନାଦ ପ୍ରାଚୀର ପାର ହୋଇଗଲେ ଭିତର ବେଢ଼ା ମୁଣ୍ଡରେ ଦୁଇଗୋଟି ହସ୍ତୀ ପରସ୍ପରର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିବାରୁ ସମ୍ଭବତଃ ଏହାର ନାମ ହସ୍ତୀଦ୍ୱାର ଅଟେ । ଦକ୍ଷିଣଦ୍ୱାର ନିକଟରେ ଦୁଇଗୋଟି ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ସୈନିକଙ୍କର ମୂର୍ତ୍ତି ନିର୍ମିତ ହୋଇଅଛି । ସେ ଯାହାହେଉ, ପୂର୍ବଦିଗସ୍ଥ ସିଂହଦ୍ୱାର ପରି ଅନ୍ୟ ଦିଗର ଦ୍ୱାରଗୁଡ଼ିକର ନାମ ସେପରି ପ୍ରସିଦ୍ଧ ନୁହେଁ ।

ପୂର୍ବଦିଗରେ ସିଂହଦ୍ୱାର ପାର ହୋଇ ବାଇଶି ପାହାଚ ଅତିକ୍ରମ କଲେ କୂର୍ମପ୍ରାଚୀର ପଡ଼େ । ଯେକୌଣସି ଦିଗର ଦ୍ୱାର ଦେଇ ଉପରକୁ ଉଠିଲେ କୂର୍ମପ୍ରାଚୀର ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୁଏ । ତେଣୁ ଶ୍ରୀମନ୍ଦିରର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ପ୍ରାୟ ସମକେନ୍ଦ୍ରିକ ଦୁଇଗୋଟି ପ୍ରାଚୀର ହୋଇଅଛି । କେହି କେହି କହନ୍ତି ଯେ ଏହି ପ୍ରାଚୀରଟି ହିଁ ଶ୍ରୀମନ୍ଦିର ନିର୍ମାଣକାଳୀନ ମୂଳ ପ୍ରାଚୀର ଥିଲା ଓ ପରେ ମେଘନାଦ ପ୍ରାଚୀର ନିର୍ମାଣ କରାଯାଇ ପରିସର ବୃଦ୍ଧି କରାଯାଇଛି । ଏହି ପରିସର ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁସବୁ ସ୍ଥାନ ଓ ଦେବଦେବୀ ମନ୍ଦିର ରହିଅଛି, ତାହା ସେତେବେଳେ ମନ୍ଦିର ବାହାରେ ରହିଥିଲା କିମ୍ବା ନଥିଲା, ପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରାଯାଇଅଛି । ଏହି ମତର ସତ୍ୟତା ଅନୁସନ୍ଧାନ ସାପେକ୍ଷ ।

କୂର୍ମପ୍ରାଚୀରର ଦୈର୍ଘ୍ୟ ୪୦୦ ଫୁଟ, ପ୍ରସ୍ଥ ୨୭୮ ଫୁଟ, ସ୍ଥୂଳତା ୪-୫ ଫୁଟ ଓ ଉଚ୍ଚତା ୨୦ ଫୁଟ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ମେଘନାଦ ପ୍ରାଚୀରଠାରୁ କୂର୍ମପ୍ରାଚୀର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଞ୍ଚଳକୁ ସାଧାରଣତଃ ବାହାରବେଢ଼ା ଓ କୂର୍ମପ୍ରାଚୀରଠାରୁ ଶ୍ରୀମନ୍ଦିର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଭିତରବେଢ଼ା କୁହାଯାଏ । ମେଘନାଦ ପ୍ରାଚୀର ଅତିକ୍ରମ କରିବା ପାଇଁ ଚାରିଗୋଟି ଦ୍ୱାର ଥିବା ସ୍ଥଳେ ବାହାର ବେଢ଼ାରୁ କୂର୍ମ ପ୍ରାଚୀର ଅତିକ୍ରମ କରି ଭିତର ବେଢ଼ାକୁ ଆସିବା ପାଇଁ ଦୁଇଗୋଟି ମାର୍ଗ ଅଛି । ଦୁଇଗୋଟି ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ମାର୍ଗ ପାଟ ଅଗଣାଠାରୁ ଆନନ୍ଦବଜାର ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଯାଇଅଛି । ସ୍ନାନଯାତ୍ରା, ରଥଯାତ୍ରା ତଥା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପର୍ବ ଓ ଉତ୍ସବ ପ୍ରଭୃତି ସମୟରେ ଦେବବିଗ୍ରହମାନେ ଏହିମାର୍ଗରେ ହିଁ ମନ୍ଦିର ବାହାରକୁ ଯାଇଥାନ୍ତି । ଏଥିରୁ ବିଶ୍ୱାସ କରାଯାଇପାର ଯେ କୂର୍ମପ୍ରାଚୀରର ଭିତରବେଢ଼ା ପୂର୍ବଦ୍ୱାରଟି ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ନିର୍ମିତ ହୋଇଅଛି । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଆନନ୍ଦବଜାରରେ କୂର୍ମ ପ୍ରାଚୀର ଅତିକ୍ରମ କରି ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗକୁ ଆସି ବାଇଶି ପାହାଚ ଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେବା କ୍ଷଣି ଦୁଇଗୋଟି ବିଶାଳକାୟ ସିଂହମୂର୍ତ୍ତି ଦୃଷ୍ଟିରେ ପଡ଼େ । ତେଣୁ କେହି କେହି ସେହି ଦ୍ୱାରକୁ ହିଁ ପ୍ରକୃତ ସିଂହଦ୍ୱାର ବୋଲି କହିଥାନ୍ତି । ସାଧାରଣତଃ ବିଷ୍ଣୁ ମନ୍ଦିର ଦକ୍ଷିଣମୁଖ ହେବାର ନିୟମ ଥିବାରୁ ଏହି ମତକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ସହକାରେ ବିଚାର କରିବାକୁ ହେବ । ବିଶେଷତଃ ଯାହାକୁ ବାଇଶି ପାହାଚ କୁହାଯାଏ, ସେଠାରେ ପ୍ରକୃତରେ ବାଇଶିଗୋଟି ପାହାଚ ନାହିଁ । ତେଣୁ ସମ୍ଭବତଃ ଉପରେ ସିଂହଦ୍ୱାର ଅତିକ୍ରମ କରିବା ପରେ ବାଇଶିଗୋଟି ପାହାଚ ପର୍ବତର ପାଦଦେଶ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିଲା । ପରେ ମେଘନାଦ ପ୍ରାଚୀର ଓ ବର୍ତ୍ତମାନର ସିଂହଦ୍ୱାର ନିର୍ମିତ ହେବାରେ କେତୋଟି ପାହାଚ ହ୍ରାସ ହୋଇଅଛି ।**(କ୍ରମଶଃ)**

ୟୁନିଟ-୨, ଭୁବନେଶ୍ୱର,
ମୋ: ୯୪୩୭୨୮୪୨୧୧